

Chișinău — dezvoltarea urbană

Factori principali de dezvoltare
și transformare a acestuia.

De ce Chișinău?

E o întrebare pe care ne-am pus-o frecvent. Am vrut să înțelegem și să aflăm cum a apărut orașul nostru, de ce a devenit atât de important și ce s-a întâmplat cu el pe tot parcursul existenței sale. Din aceste considerente am inițiat un proiect în care am organizat patru evenimente dedicate dezvoltării urbane a Chișinăului.

Evenimentele „De ce Chișinău” ne dezvăluie povestea capitalei noastre, de la originile sale timpurii până la momentul în care a devenit un important centru urban al Țării Moldovei, un oraș important atât din punct de vedere politic și social cât și economic.

Referințe:

Ciocanu Sergius, *Orașul Chișinău. Începuturi, dezvoltare urbană, biserici (secolele XV–XIX)*. Chișinău: Cartdidact, 2017

De ce Chișinău? O serie din patru lecții publice organizate de Asociația *Salvați Chișinăul*, în toamna anului 2024.

Mulțumiri speciale pentru imaginile oferite de Sergius Ciocanu, și lui Aleksandr Pavlov pentru copia planului lui Ozmidov.

Premisele aparitiei orașului

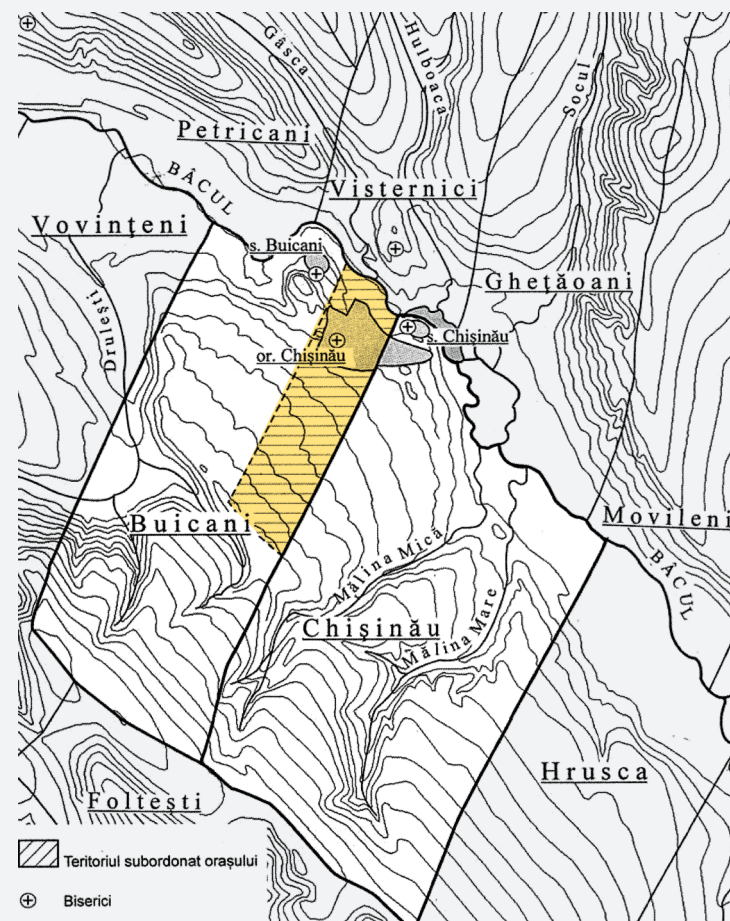
Nu se cunoaște cu exactitate anul constituirii orașului Chișinău, dar conform surselor documentare păstrate, aceasta s-a întâmplat pe la mijlocul secolului XVII. În perioada domniei lui Eustratie Dabija Vodă.

Eustratie Dabija (1661–1665)
Domnitorul Dabija a stat la tronul Țării Moldovei 4 ani, timp în care a fost îndrăgit de moldoveni, datorită faptului că era cinstit și cu bun simț. Însă avea și un viciu, îi plăcea mult paharul.
Sursă: Wikipedia

Orașul Chișinău a apărut pe moșiile a două sate:
Buiucani și Chișinău.

În secolul XVII, apare un nou oraș — Chișinău.

De ce?

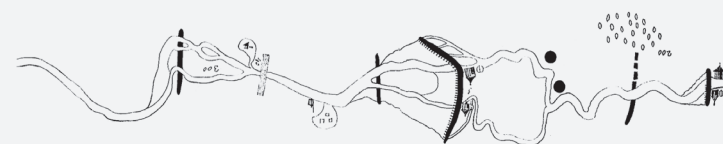
- 1 Modificarea hotarului la nord-estul Țării Moldovei și pierderea unor centre importante.

Tighina, Cetatea Albă...

- 2 Necesitatea creării unui nou centru de putere domnească, în partea de Sud a țării.

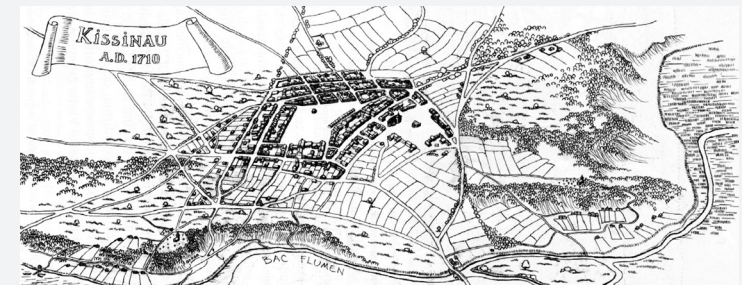

- 3 Principalulele căi comerciale ale timpului au fost îndreptate spre noul oraș, prin moșia Buiucani, pe valea râului Bâc.

Primele decenii de dezvoltare

Orașul s-a format în jurul a două piețe:
piața comercială și cea administrativă.

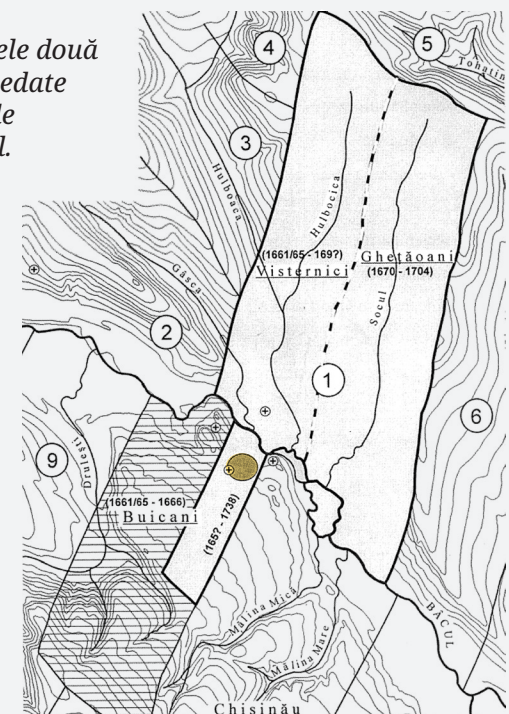
Reconstrucție imaginară de S. Ciocanu: Vedere a Chișinăului la începutul sec. XVIII.

În Chișinău, în primii ani de existență se atestă trei comunități: cea mai mare — comunitatea de români/moldoveni, comunitatea armeană și cea evreiască. Tot pe-atunci, s-au construit cele mai importante instituții: curtea domnească care includea și biserica domnească. Ulterior au fost înființate toate instituțiile administrative locale. La sfârșitul secolului XVII orașul nou creat avea: 1 șoltuz și 12 pârgari (1 primar și 12 consilieri).

Pentru ca orașul să crească puterea domnească trebuia să repartizeze terenuri și să invite negustori și meseriași ca să-și construiască case, ateliere și prăvălii. Totodată aceștia erau scutiți de impozite pe un termen limitat.

Voievozii Eustratie Dabija și Gheorghe Duca alipesc la noul târg moșia Visterniceni și moșia Ghețoani. Aceste teritorii însă nu vor fi parte a Chișinăului pentru mult timp.

Până la 1705 cele două moșii sunt retrocedate boierilor cărora le aparțineau inițial.

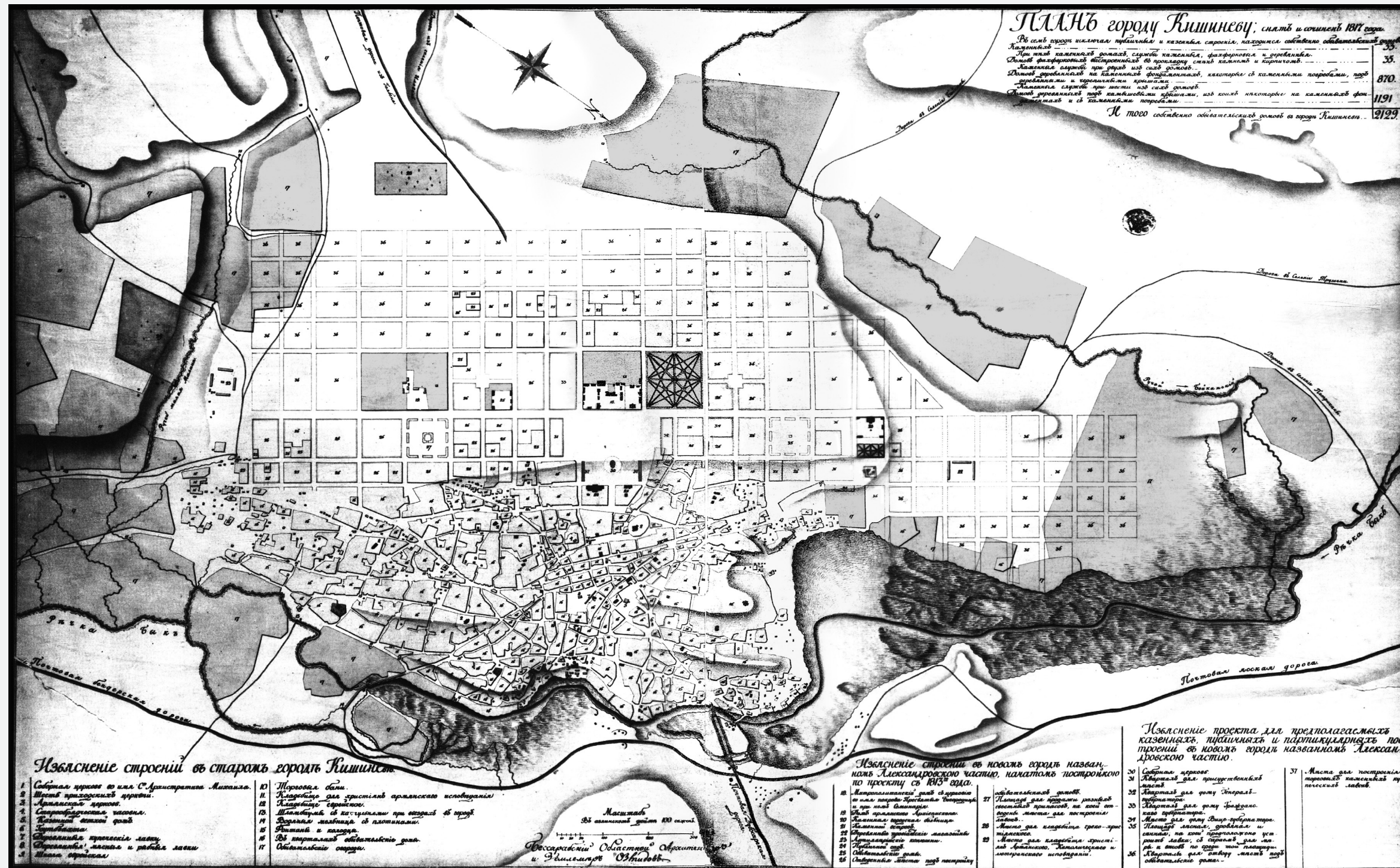

Planul oraşului la 1817

În 1812 Basarabia este anexată împreună cu estul țării la Imperiul Rus. Chișinău devine centrul regional. Este primul oraș cu Plan de dezvoltare urbană și de creștere teritorială dintre Prut și Nistru. Elaborarea acestui plan îi revine arhitectului și inginerului cadastral Mihail Ozmidov (1782–1826), trimis cu această misiune de către oficialitățile imperiului rus din Kyiv la Chișinău. Planul este definitivat în 1817. Două aspecte importante putem menționa despre acesta:

- + Pe de o parte planul documentează atent și minuțios cartierele existente, spațiile publice, a pieței comerciale centrale, a pieței de lângă biserica Sfântul Ilie și a pieții administrative;
- Pe de altă parte noul plan nu se baza pe o dezvoltare organică și nu propunea continuarea rețelei stradale existente ci presupunea divizarea în cartiere regulate a suprafeței prevăzute pentru extinderea orașului. Străzile trebuiau să fie intersectate la 90° conform principiilor de urbanism popular la acea vreme atât în Imperiul Rus cât și în Europa.

Conform planului de dezvoltare, Chișinăul urma să crească teritorial – practic dublându-și suprafața. Următorii 100 de ani Chișinăul a fost construit și dezvoltat în baza acestui plan. La fel ca și restul teritoriului Chișinăul este supus politicilor coloniale de rusificare a populației băștinașe.

Următoarea etapă de dezvoltare a Chișinăului: sec. XVIII

Construcțiile orașului erau din din lemn sau paiantă* dar se atestă și câteva clădiri din piatră. Pentru că era un oraș comercial casele de zid și o parte din casele de paiantă erau construite pe fundație din piatră cu pivnițe.

Casa Tubariu — un exemplu de gospodărie din orașul Chișinău.

Sursa: bessarabica.info
Constantinescu-Iași P.,
Cele mai Veche case din Chișinău. Comisiunea monumentelor istorice.
Secția din Basarabia, 1931
Fotograf: E. Marvan

* Sistem de construcție a pereților unor case, care constă dintr-un schelet de lemn având golurile umplute sau acoperite cu diferite materiale (împletituri de nuiel ori șipci tencuite cu lut, chirpici etc.)

Pe parcursul secolului XVIII are loc schimbarea paradigmei de dezvoltare: dacă anterior mănăstirile se opuneau creșterii orașului, acum lucrurile se schimbă – mănăstirile fac totul pentru a susține extinderea teritorială a urbei. În această perioadă orașul crește teritorial, înglobând satele Buiucani și Chișinău, care devin sectoare distincte ale localității (mahalale). Orașul este menționat la 1756 printre cele 10 cele mai importante localități ale țării. Devine centrul celui mai mare ținut din Țara Moldovei: Ținutul Lăpușna-Orhei.

De patru ori este incendiat și suferă distrugeri de pe urma războaielor, la 1711, 1739, 1758, și circa 1770. Cu fiecare încercare însă, locuitorii au continuat să construiască și să extindă orașul.

Spre sfârșitul sec. XVIII se atestă și primele ceaihanale și cafenele din Chișinău.

Până la începutul secolului XIX, Chișinăul devine cel mai important centru economic și administrativ din ținutul (regiunea) Lăpușna-Orhei.

Sigiliul Serdăriei de Lăpușna-Orhei, amplasată la Chișinău, începutul sec. XIX.